

УДК 632.4 : 633.854.78

Ретьман С. В., Кислих Т. М., Базикіна Н. Г.*

Інститут захисту рослин НААН, вул. Васильківська, 33, м. Київ, 03022, Україна

*e-mail: bazykina.nata@gmail.com

ПОШИРЕННЯ ТА РОЗВИТОК БІЛОЇ ГНИЛІ СОНЯШНИКУ В ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Україна поряд з Аргентиною, Росією та США належить до четвірки найбільших виробників насіння соняшнику в світі. Площі під цією культурою в нашій країні щороку зростають і в 2016 році становили 5,3 млн га.

Розширення посівних площ соняшнику, яке відбувається останніми роками, супроводжується погіршенням фітосанітарного стану культури. Основною причиною цього вважається порушення сівозмін і скорочення періоду повернення соняшнику на місце попереднього вирощування. Це призводить до масового ураження рослин хворобами.

На соняшнику зареєстровано понад 80 хвороб грибної, бактеріальної, вірусної, квіткової та неінфекційної етіології. В Україні найшкідливішими на соняшнику є біла гниль (склеротініоз), несправжня борошниста роса, фомопсис та фомоз.

Біла гниль (збудник *Sclerotinia sclerotiorum* (Lib.) D. By) поширена практично в усіх зонах, де вирощують соняшник. Вона проявляється у вигляді кореневої, стеблової і кошикової форм.

Метою наших досліджень було встановлення поширення та розвитку хвороби в посівах соняшнику в зоні Лісостепу України.

Дослідження проводили шляхом обстеження посівів соняшнику в Київській, Черкаській, Хмельницькій областях впродовж 2014–2016 рр. Обліки здійснювали за загальноприйнятими методиками.

За період досліджень спостерігалася значна відмінність у розвитку хвороби за роками. Так, у 2014 та 2015 рр. ураження проявлялися на стеблах рослин та кошиках починаючи з фази наливу зерна–молочної стиглості. При цьому розвиток хвороби знаходився на низькому рівні. Вищий рівень ураження зафіксований в ці роки в Київській області – 3–5 %, тоді час як у Черкаській та Хмельницькій поширення її було в межах 5–8 %, а розвиток не перевищував 2 %.

Погодні умови 2016 року (висока вологість за помірно теплої погоди) були сприятливими для розвитку білої гнилі. Випадіння граду і травмування рослин також посилили розвиток хвороби, тому її симптоми можна було виявити на черешках та інших травмованих місцях. Ураження проявлялося починаючи з фази «зірочки».

Відмічені спочатку прикоренева та стеблова, а згодом і кошикова форма хвороби. На стеблах формувалися бурувато-коричневі плями неправильної форми, тканина руйнувалася. Подекуди в місцях ураження стебла надламувалися й такі рослини не формували врожай. У порожнині стебла формувалися численні чорні склероції.

Крім перелічених типових симптомів на базальній частині стебла виявлялись плями з брунатними концентричними колами. При цьому тканина майже не руйнувалась, а за розтину стебла дрібні склероції можна було виявити лише в його найнижчій частині.

На кошиках утворювалися біло-коричневі плями на поверхні яких утворювалося біле нашарування. Спостерігалася формування склероціїв, що з'єднувались в характерну сітчасту структуру. Розвиток хвороби був значно вищим порівняно з двома попередніми роками й досягав 15 % за поширення 60–75 %.

Таким чином, за сприятливих погодних умов біла гниль соняшнику набуває значного розвитку, що справляє негативний вплив на продуктивність культури.